

"אחת למעלה ושבע למטה"

עבודת האדם להיות קשור עם הקב"ה "אחת למעלה" כדי שלא יפול "שבע למטה"

הרע שלפי המבואר בגמרא (סוכה נב.) יש לו שבעה שמות, שהם כנגד שבעה כוחות המושכים את האדם כלפי מטה לדבר עבירה.

על פי האמור הוא מוסיף לבאר הטעם שצירף הכהן גדול את המספר "אחת" למעלה עם "שבע" ההזאות למטה, כדי להעלות בכך את שבעת הכוחות של היצר הרע שיצטרפו ליצר טוב, והנה הדברים בלשון קדשו:

"כבר נודע הזאות יום כפורים שהיא אחת למעלה ושבע למטה... והטעם שהיו רומזים על ענין יצר הרע המחטיא האדם והוא נקרא בשבעה שמות, ולכן היה זורק שבע הזאות למטה ואחת למעלה שהוא נגד יצר טוב, והיה מונה עם כל הזאות שלמטה [את ההזאה] שלמעלה, כמו שאמרו (יומא נג:) וכך היה מונה [אחת, אחת ואחת, אחת ושתיים, אחת ושלוש] כו', להורות כי מן הראוי לשתף יצר הרע עם יצר הטוב, ואז שניהם כאחד טובים, והיה זורק כמו שנאמר (יחזקאל לו-כה) וזרקתי עליכם מים טהורים".

ב"שבט סופר" להגה"ק רבי שמחה בונם סופר בן בנו של מרן ה"חתם סופר" זי"ע (פרשת נצבים בפסוק כי המצוה הזאת) מוסיף תבלין לפרש כוונת הרמ"א, כי הכהן גדול נתכוון בזריקתו: "אחת למעלה ושבע למטה", ללמד זכות על ישראל לפני הקב"ה בקדשי הקדשים ביום הכיפורים, על דרך תפלתו של רבי אלכסנדר (ברכות יז.): "רבון העולמים גלוי וידוע לפניך שרצוננו לעשות רצונך ומי מעכב שאור שבעיסה" - הוא היצר הרע.

וזהו שהמליץ הכהן גדול לפני הקב"ה: "אחת למעלה" - להתחבר עם הקב"ה למעלה יש רק דרך אחת על ידי היצר הטוב, אך לעומת זה "שבע למטה" - שבע דרכים ישנן ליפול בשאלות תחתית על ידי היצר הרע שיש לו שבעה כוחות של רשע, אם כן ראוי שתמחל להם על כל עוונותיהם, וסיים על כך: "והוא רמז נפלא ודבר גדול גילה לנו הרמ"א בזה".

לפי זה הוא מבאר בדברי קדשו, כי ביום הכיפורים שאנו פורשים מכל עניני הטבע על ידי הצום ושאר העינויים, כאשר נכנס הכהן הגדול לקדשי הקדשים שהמקום הוא למעלה ממקום הטבע, היה מזה "אחת למעלה ושבע למטה", להורות על המספר שמונה שהוא בבחינת למעלה מדרך הטבע, והנה הדברים בלשון קדשו:

"ואמר (ויקרא טז-ג) בזאת יבא אהרן, ובמדרש (ויקרא כא-ה) בזכות המילה שנאמר בה (בראשית יז-י) זאת בריתי, ובזכות התורה (דברים ד-מד) וזאת התורה. ורצונו לומר מפני שיש בישראל מעלה זאת, שאינם תחת הטבע שהיא גשמית, אבל מדרגתם על הטבע הגשמית, ולכך נתן להם השם יתעלה המילה ביום השמיני, כי שבעה ימים הם ימי הטבע שהיא גשמית, שהם נגד שבעת ימי בראשית שברא הקב"ה את הטבע הגשמית, וביום השמיני שהוא על מספר שבעה צוה המילה, מה שחסר בטבע הגשמית שהיא הערלה, ולכך ראוי לכהן להיות נכנס לפני ולפנים, שמקום זה מקודש ונבדל מן הגשמי שנקרא קודש קדשים, בזכות המילה ובזכות התורה שהיא על טבע הגשמית.

ולכך כל ההזאות שהיו ביום הכפורים לפני ולפנים היו שמונה - אחת למעלה ושבע למטה, וזה כי האחת למעלה היא כנגד המדרגה שהיא על הטבע שהיא למעלה, ושבע למטה שהם כנגד הטבע, וזה, כי כאשר נכנס לפני ולפנים, ודבר זה ביום הכפורים אשר היה לו עינוי נפש הוא הסרת הגוף הגשמי, ונכנס במחיצה שהוא על הגשמי, הוצרך הזאות אחת למעלה ושבע למטה".

"אחת למעלה" היצר טוב "ושבע למטה" היצר הרע

מכאן נמשיך במסע להתבונן בביאור השני של המאור הגדול הפוסק האדיר הרמ"א - רבי משה איסרליש זי"ע בספרו "תורת העולה" (חלק ב פרק כו), כי "אחת למעלה" הוא רמז על היצר טוב שמסייע לאדם להתעלות כלפי מעלה בלתי לה' לבדו, ואילו "שבע למטה" הוא רמז על היצר

לקראת יום הכיפורים - היום המקודש ביותר מכל השנה, דבר בעתו מה טוב להתבונן במה שמצינו נקודה נפלאה בעבודת הכהן הגדול ביום הכיפורים בקדשי הקדשים, בזריקת דם פר החטאת של הכהן גדול ודם שעיר החטאת של ישראל, היה זורק בדרך מיוחדת כפי שלא מצינו בכל השנה: "אחת למעלה ושבע למטה".

זאת ועוד, שכאשר היה סופר את ההזאות היה מצרף לכל אחת משבע ההזאות למטה את המספר "אחת", כמו ששינו במשנה (יומא נג:): "נטל את הדם ממני שהיה ממרס בו, נכנס למקום שנכנס [לבית קדשי הקדשים. רש"י] ועמד במקום שעמד [בין הבדים], והזה ממנו אחת למעלה ושבע למטה... וכך היה מונה אחת, אחת ואחת, אחת ושתיים, אחת ושלוש, אחת וארבע, אחת וחמש, אחת ושש, אחת ושבע".

וצריך ביאור להבין בדרך עבודה: (א) מהו הענין שהזה את ההזאות: "אחת למעלה ושבע למטה". (ב) צריך ביאור מה שצירף הכהן הגדול את המספר "אחת" לכל שבע ההזאות למטה. ואם בענין המספר שבע קא עסקינן דבר בעתו מה טוב לבאר גם כן מנהגנו, לומר בסיום תפלת נעילה על פי המחבר והרמ"א בשלחן ערוך (או"ח סימן תרכ"ט סעיף ו) פסוקי היחוד: "שמע ישראל" ו"ברוך שם", וז' פעמים: "ה' הוא האלקים".

"אחת למעלה ושבע למטה" - למעלה מהנהגת הטבע

פתח דברינו יאיר עם שלשה ביאורים נפלאים על מה שהזה הכהן הגדול ביום הכיפורים "אחת למעלה ושבע למטה", וזה יצא ראשון מה שביאר מאורו של עולם המהר"ל מפראג ב"דרשות המהר"ל" (דרוש לשבת תשובה) על פי יסוד גדול החוזר ונשנה בספריו הקדושים, כי המספר שבע מורה על הנהגת הטבע שנבראה בשבעת ימי בראשית, ואילו המספר שמונה שהוא למעלה ממספר שבע מורה על ההנהגה שלמעלה מדרך הטבע.

"אחת למעלה" יום כיפורים ו"שבע למטה" חג הסוכות

והנה הגענו בעזרת השם לביאור השלישי על הזאות הכהן הגדול: "אחת למעלה ושבע למטה", על פי מה שמגלה לנו ה"שפת אמת" (סוכות שנת תרמ"ד) חידוש גדול הבנוי על דברי הזוהר הקדוש, כי השורש של כל האורות הגדולים שהם שבעת ענני הכבוד המתגלים בחג הסוכות, הוא מהעבודה הגדולה של הכהן גדול ביום הכיפורים בשעה שנכנס להקטיר קטורת בקדשי הקדשים, ובלשון קדשו:

"וזה הענין היה גם כן בזמן המקדש, שנכנס הכהן גדול לפני ולפנים ביום הכיפורים בענן הקטורת, לכן המשיך הארה שישרה [הקב"ה] ענני כבודו על בני ישראל אחר כך בימי החג. ועיין בזוהר הקדוש אמור ק"ג א' שמביא הפסוק (ויקרא טז-יג) וכיסה ענן הקטורת למצות סוכה". וכוונתו על דברי הזוהר הקדוש (שם): "ענני כבוד בזכות אהרן... וכתוב (ויקרא טז-יג) וכיסה ענן הקטורת, מה להלן שבעה אף כאן נמי שבעה, דהא בקטורת שבעה עננין מתקשרן כחדא... ועל דא בסוכות תשבו שבעת ימים".

נמצינו למדים מדברי הזוהר הקדוש, כי שבעה ענני הכבוד שמתגלים בשבעת ימי חג הסוכות שהם זכר לענני הכבוד, הם בזכות ענן הקטורת שכיסה את קדשי הקדשים כשנכנס שם הכהן גדול לעבודת עבודת הקטורת, ומזה למד ה"שפת אמת" כי עבודת הקטורת של הכהן הגדול ביום הכיפורים בקדשי הקדשים, היתה בבחינת הכנה להמשכת ענני הכבוד שמתגלים על ישראל בחג הסוכות.

מעתה נוכל לאחוז בשולי גלימתו לבאר מה שהזה הכהן הגדול "אחת למעלה לשבע למטה", כי "אחת למעלה" הוא רמז על יום הכיפורים, שבו מתעלים ישראל למעלה מכל עניני העולם הזה, כמו שכתב הטור (או"ח סימן תריט) הטעם שנוהגים לומר ביום כיפור "ברוך שם" בקול רם, כי אנו כמלאכים שנוהגים כן. ואילו "שבע למטה" הוא רמז על שבעת ימי חג הסוכות, שבהם אנו נמצאים למטה בעולם הזה אוכלים וישנים בתוך הסוכה. נמצא כי על ידי ההזאות "אחת למעלה ושבע למטה", המשיך הכהן הגדול קדושה מיום הכיפורים שהוא בבחינת "אחת למעלה", לשבעת ימי הסוכה שהם בבחינת "שבע למטה".

שבעה שמות ליצר הרע כנגד שבע המדות מצד הרע

עתה הבה נשלב את כל שלושת הביאורים, והיו לאחדים להשתמש בהם לעבודת ה' בכל

מהר"ל: "אחת למעלה ושבע למטה",
לרמז שבקדשי הקדשים היה למעלה מהנהגת הטבע של ז' ימי בראשית

שפת אמת: מענני הקטורת שהיו בקדשי הקדשים ביום הכיפורים,
נוצרו שבעת ענני הכבוד של חג הסוכות

בכח "אחת למעלה" שהוא יום הכיפורים,
נמשכה הקדושה לשבעת ימי חג הסוכות בבחינת "שבע למטה"

רמ"א: "אחת למעלה" הוא היצר הטוב שבמוח,
המתגבר על "שבע למטה" - הוא היצר הרע שיש לו ז' שמות

הכהן הגדול היה מונה "אחת" עם כל אחת מז' ההזאות
כדי לקשר את היצר טוב עם היצר הרע להפכו לטוב

שכתב הרמ"א: "כי היצר הרע יש לו שבעה שמות כמדרשם ז"ל, והם מדרגות היצר הרע זה למעלה מזה, הנקשרים בחומר ונופלים תחת מספר השבעה ימים, והם מביאים את האדם למטה".

אדם שהוא קשור למעלה אינו נופל למטה

בדרך זו במסילה נעלה לבאר עבודתו של הכהן הגדול, לזרוק את הדם בקדשי הקדשים: "אחת למעלה ושבע למטה", על פי המבואר בזוהר הקדוש (פרשת וירא קיב): כי אברהם אבינו טרם שירד למצרים ערות הארץ, קשר עצמו בחבל למעלה כדי שלא יפול בטומאת מצרים למטה, אלא יוכל לצאת משם בשלום בלי חטא, והנה הם דברי הזוהר בתרגום ללשון הקודש:

"ובו תדבק (דברים י-כ), במקום שהוא דביקות להתדבק... משום כך נתדבק אברהם באמונה כאשר ירד למצרים וכאשר הלך לארץ פלשתים, [משל] לכן אדם שרצה לרדת אל בור עמוק, ירא שלא יוכל לעלות מן הבור, מה עשה קשר קשר אחד של חבל למעלה מן הבור, אמר מאחר שקשרתי קשר זה, מכאן והלאה אכנס שם. כך אברהם בשעה שרצה לרדת למצרים, עד שלא ירד שם קשר קשר של אמונה בתחילה להתחזק בו ואחר כך ירד, וכן היה גם כאשר נכנס לארץ פלשתים".

וזהו שכתב ב"תולדות יעקב יוסף" (פרשת נשא) עצה נפלאה זו אצל כל אחד מישראל:

"והחכם אשר עיניו בראשו, קודם שירד מצרימה, והוא ירידה ממדרגתו שהיה בה תחילה, צריך לקשר את עצמו תחלה בדביקות השם יתברך, שגם אם ירד מטה לטעם הנ"ל, או להעלות גם מדרגות התחתונים אשר ירד להם כדי להעלות הניצוצין, או להעלות בני אדם ובני איש שהם במדרגה תחתונה.

ימי חיינו, בהקדם להרחיב בביאור דברי הרמ"א ב"תורת העולה" הנ"ל על פי מה ששינוי בגמרא (סוכה נב): "דרש רבי עזריא ואיתימא רבי יהושע בן לוי, שבעה שמות יש לו ליצר הרע, הקב"ה קראו רע... משה קראו ערל... דוד קראו טמא... שלמה קראו שונא... ישעיה קראו מכשול... יחזקאל קראו אבן... יואל קראו צפוני".

ומבאר הרמ"א כי שבעה שמות שיש ליצר הרע, הם כנגד שבעה כוחות חומריים שיש בעולם הזה שהם כנגד שבעת ימי בראשית, שהיצר הרע משתמש בהם כדי למשוך את האדם למטה, אלא שצריך להתגבר עליו על ידי היצר טוב, ועל זה נאמר (משלי כד-טז): "כי שבע יפול צדיק וקם".

וכל משכיל ישכיל ויבין שכוונתו בזה, על שבע המדות שבראבהם הקב"ה את העולם: "חסד, גבורה, תפארת, נצח, הוד, יסוד, מלכות", שהן מכוונות כנגד שבעת ימי בראשית, שבעת ימי השבוע, שבע שנות השמיטה, שבע שמיטות שביובל, וכנגד שבעת אלפים שנה שהעולם קיים.

והנה הקב"ה ברא את האדם כלול משבע מדות הללו כדי שיעבוד בהם את ה', חסד - שיתחסד עם הבריות ויעבוד את ה' במדת אהבה, גבורה - שיתגבר על יצרו ויעבוד את ה' ביראה, תפארת - שיתפאר רק בתורה ובעבודת ה', נצח - שינצח את יצרו הרע, הוד - שיודה לה' על כל הטוב אשר גמל אותו, יסוד - שיתקשר לה' בקשר אמין בלי ימוט, מלכות - שימליך את הקב"ה על כל רמ"ח אבריו וש"ה גידיו.

אולם היצר הרע שיש לו שבעה שמות, יש לו שבעה כוחות הטומאה כנגד שבע מדות הללו, המתנגדים ומקלקלים את האדם שלא יעבוד בהם את ה', אלא אדרבה ישתמש בהם ח"ו לדבר עבירה או לפחות למלאות תאוות לבו. וזהו

הסוכות שהם בבחינת "שבע למטה", על פי הידוע מהזוהר הקדוש (פרשת אמור לג:) כי בשבעת ימי חג הסוכות מתגלים שבעת הרועים, שכל אחד מהם מכוון כנגד אחת משבע המדות: אברהם חסד, יצחק גבורה, יעקב תפארת, משה נצח, אהרן הוד, יוסף יסוד, דוד מלכות.

נמצא לפי זה כי יום כיפור עצמו, שבו אנו פורשים מכל ענייני העולם הזה ומתעלים כמלאכים, הוא בבחינת "אחת למעלה" שבו אנו מתקשרים בחבל עם הקב"ה למעלה כדי שלא ניפול למטה, ועל ידי זה אנו יכולים לעבוד את ה' בשבעת ימי חג הסוכות עם כל שבע המדות בבחינת "שבע למטה".

הנה כי כן יומתק להבין בזה מה שספר הכהן הגדול "אחת" עם כל אחת משבע ההזאות למטה: "אחת, אחת ואחת, אחת ושתים, אחת ושלוש, אחת וארבע, אחת וחמש, אחת ושש, אחת ושבע", כדי להורות שצריך להיות קשור עם הקב"ה למעלה בכל אחת משבע המדות למטה, כי בכל אחת מהן יש סכנה שלא ליפול ברשת היצר, שיש לו שבעה שמות כנגד חלק הרע שבמדות אלו.

הקב"ה קרא ליעקב א"ל נוטריקון אחת למעלה

חשבתי דרכי לבאר בזה מאמר המדרש (ב"ר עח-ח) על מה שכתוב אצל יעקב כשנפגש עם עשו להתפייס עמו (בראשית לג-ג): "וישתחו ארצה שבע פעמים, למה שבע, על שם (משלי כד-זט) כי שבע יפול צדיק וקם". וביאר ה"נזר הקודש" על המדרש הכוונה בזה:

"והענין מבואר על פי מה שכתב בזוהר בכמה דוכתי (פרשת בחוקותי קטו, פרשת שופטים ערה), כי כמו שיש בקדושה שבע מדרגות, שבע ימי הבנין, כענין שנאמר (משלי ט-א) חצבה עמודיה שבעה, אף כך יש במדרגות החיצוניים שבע מדרגות, כי את זה לעומת זה עשה האלקים, ועל זה נאמר (ויקרא כו-כח) ויסרתי אתכם אף אני שבע על חטאותיכם, וכן היצר הרע יש לו שבעה שמות כדאיתא בפרק ד' דסוכה, והוא שורש הרע של פורעניות.

ולכן אמר ושבע יפול הצדיק, בכח שבע מדרגות הללו, ואף על פי כן וקם שיש לו תקומה בסוף, אף כך יעקב הכניע והפיל עצמו לפני אותו רשע ז' פעמים, כלפי ז' מדרגות הטומאה שלו, ולסוף היתה לו תקומה, כי מאז נכנס ובה בשער השמיני שלמעלה, אשר אין שם מגע עכו"ם כנודע ליודעי חן.

וניחא טפי לפי מה שכתב בזוהר (פרשת וישלח קעא:): דיעקב לא השתחוה כלפי עשו שהוא שורש אל אחר, אלא שהשכינה עברה לפניו, ועל זה נאמר (בראשית לג-ג) והוא עבר לפניכם, זה השכינה, ובה

יסוד נפלא: "אחת למעלה" - אדם צריך להיות קשור עם הקב"ה למעלה, כדי שלא יפול "שבע למטה"

ז' כריכות שבתפילין של יד הן בבחינת "שבע למטה", והתפילין של ראש הוא בבחינת "אחת למעלה"

מנהגנו לומר בסיום תפלת נעילה: "שמע ישראל" וז"פ "ה' הוא האלקים" בבחינת "אחת למעלה ושבע למטה"

שבעת ימי השבוע הם בבחינת "שבע למטה", ויום השבת שאסור במלאכה הוא בבחינת "אחת למעלה"

הקב"ה קרא ליעקב בשם א"ל נוטריקון אחת למעלה, לרמז על דביקותו בה' כדי שלא ליפול "שבע למטה"

למטה", כי לפי המבואר הרי זהו שורש העבודה של איש ישראל כל ימי חייו, לקשור עצמו בקשר עצום עם הקב"ה שהוא אחד יחיד ומיוחד בבחינת "אחת למעלה", ועל ידי זה יזכה להחזיק מעמד בבחינת "שבע למטה", לעבוד את ה' בשבע המדות, ואפילו אם ח"ו יפילו היצר בז' שמות שיש לו בחלק הרע של שבע המדות למטה, מיד יוכל לאחוז בחבל לעלות ולקשור עצמו עם הקב"ה.

הנה כי כן מטעם זה ביום הכיפורים שהוא יום מחילה סליחה וכפרה לכל ישראל, זרק הכהן הגדול את הדם בקדשי הקדשים: "אחת למעלה ושבע למטה", כדי לכפר בכך על שורש החטא שלא היו קשורים "אחת למעלה", וזה גרם להם שנפלו ברשת היצר בבחינת "שבע למטה". זאת ועוד, כי בעבודה זו במקום הכי מקודש לישראל בקדשי הקדשים, המשיך הכהן הגדול קדושה לכל ישראל שיוכלו להתקשר בקשר זה בכל השנה בבחינת: "אחת למעלה ושבע למטה".

וזהו שביאר המהר"ל ענין ההזאות: "אחת למעלה ושבע למטה", לרמז שקדושת יום הכיפורים ובפרט כשנכנס הכהן הגדול לקדשי הקדשים, הוא בבחינת מספר שמונה למעלה מדרך הטבע של שבעת ימי בראשית, כי בכך נתכוון הכהן הגדול לקשר את כל ישראל בחבל למעלה מן הטבע שלא יפלו בשבע המדות של הטבע למטה, והרי זה מתאים להפליא עם דברי הרמ"א ב"תורת העולה", כי "אחת למעלה" הוא רמז על הנשמה שהוא היצר טוב, השולט על "שבע למטה" - הוא היצר הרע שיש לו שבעה כוחות למשוך את האדם למטה.

לפי זה ירווח לבנו לשלב גם הביאור השלישי, כי בהזאות "אחת למעלה ושבע למטה", נתכוון הכהן הגדול להמשיך מקדושת יום הכיפורים שהיא בבחינת "אחת למעלה", לשבעת ימי חג

כאשר זכרתי במשל השר היורד להעלות בן המלך שנעשה הדיוט וכו', אם יקשר את עצמו תחילה בדביקה וחשיקה וחפיצה בו יתברך, אז לא תיפרד בין הדבקות גם אם ירד לשם, שיזכה לחזור ולעלות, וכמו שהיורד לבור קושר את עצמו תחילה בחבל, כדי שיאחז בו לעלות מהבור, כך שורש ישראל הם (דברים לב-ט) יעקב חבל נחלתו, לאחוז בו בחבל זה הקשור בו יתברך ולעלות בו, וזהו סוד דעייל ונפיק".

והנה כאשר נתבונן בסוף דברי ה"תולדות" נשכיל להבין, כי הוא מפרש בזה הפסוק (דברים לב-ט): "כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו". שצריך איש ישראל להתקשר עם הקב"ה למעלה, כי בהיות שיש בתוכו הנשמה שהיא חלק אלוך ממעל. נמצא שאדם בשר ודם אמנם עומד למטה בארץ, אבל יש לו חבל להתקשר בו במחשבתו עם הקב"ה למעלה שלא יפול למטה, ומכאן השורש לאמרה בשם הצדיקים: "אדם שהוא קשור למעלה אינו נופל למטה".

נפלא לצרף בזה מה שהביא ב"שם משמואל" (פרשת וירא): "שמעתי מכ"ק אדמו"ר זצ"ל מאלכסנדר, כי הטבע הוא מלשון טובע כמו הטובע בנהר, לולא החבל שהושיט לו הקברניט אין לו חיים". וזהו שאמר דוד המלך (תהלים טז-ח): "שויתי ה' לנגדי תמיד כי מימיני כל אמוט, לכן שמח לבי ויגל כבודי אף בשרי ישכון לבטח". ופירש רש"י: "שויתי ה' לנגדי תמיד. בכל מעשי שמתי מוראו לנגד עיני, ולמה כי מימיני הוא תמיד לעזרני לכל אמוט".

להתקשר "אחת למעלה" שלא ליפול "שבע למטה"

מעתה יאירו עינינו לשלב את כל שלשת הביאורים, על עבודתו של הכהן הגדול בקדשי הקדשים לזרוק את הדם: "אחת למעלה ושבע

גנב דעת הרשע שהוא חשב שהשתחוה לנגדו, והוא השתחוה כלפי השכינה עיין שם. וממילא יעקב בכח הז' השתחויות שלו כלפי השכינה, הכניע ז' מדרגות הטומאה של עשו עד כי לא היה יכול לו".

ולפי דברינו יתבאר הענין היטב, שהרי ענין ההשתחויות הוא שהאדם משתחוה תחילה כלפי מטה ואחר כך מרים את ראשו כלפי מעלה, נמצא כי ב' השתחויות של יעקב למטה והרמת ראשו כלפי הקב"ה למעלה, נתכוון להוציא בזה את כל ניצוצי הקדושה מז' מדות הטומאה של עשו ולהעלותם אל הקדושה, והרי זה בבחינת היחוד של "אחת למעלה ושבע למטה".

ויש להוסיף פרפרת נאה לבאר בזה מה ששינו בגמרא (מגילה יח.): "מנין שקראו הקב"ה ליעקב אל, שנאמר (בראשית לג-כ) ויקרא לו אל אלקי ישראל". וצריך ביאור להבין מה שקראו הקב"ה ליעקב בשם א"ל. אך לפי האמור יש לבאר הענין בזה, כי יעקב אבינו היה בבחינה זו שהיה קשור תמיד עם הקב"ה בכל שבע המדות.

וזהו ביאור הענין שהראה הקב"ה ליעקב בחלום (בראשית כח-יב): "ויחלום והנה סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה, והנה מלאכי אלקים עולים ויורדים בו, והנה ה' נצב עליו". ופירש רש"י: "לשמרו". הביאור בזה, כי יעקב עצמו הוא בבחינת: "סולם מוצב ארצה" - בשבע המדות למטה, אבל עם כל זאת, "וראשו מגיע השמימה" - שהוא קשור עם הקב"ה למעלה, ומטעם זה, "והנה ה' נצב עליו" - לשמרו.

מעתה יומתק להבין מה שקראו הקב"ה ליעקב בשם א"ל שהוא נוטריקון א'חת ל'מעלה, לרמוז כי זהו כוחו בקדושה להיות דבוק תמיד למעלה עם הקב"ה שלא יפול למטה. ויש להוסיף כי ענין זה רמוז בשם יעקב שהוא בגימטריא ז' פעמים שם הוי"ה, לרמוז שהוא דבוק בשם בכל ז' המדות של מטה.

תפילין של ראש ושל יד: "אחת למעלה ושבע למטה"

ועתה בא וראה כי יחוד זה של "אחת למעלה ושבע למטה" רמוז במצות תפילין שאנו מניחים בכל יום. נקדים מה שכתב מרן ה"חתם סופר" (לקוטים סוף דברים דף קטב ד"ה מה שמניחים) כוונה נפלאה בהנחת תפילין של יד ותפילין של ראש, וזה לשון קדשו:

"מה שמניחים תפלה של יד נגד הלב תחילה ומברכים להניח, ושוב של ראש ומברכים על מצות מפני שהוא גמר המצוה, יש לומר על דרך משל, בני מדינה שרצו להמליך עליהם מלך, אמר להם

[המלך], בתחילה אסרו בזיקים את פלוני המערער על המלכות ואחר כך תמליכוני עליכם.

והכי נמי הרשעים ברשות לבם ההולכים בשירות לבם הרע, והצדיקים לבם ברשות שכלם וברשות נשמתם, על כן טרם שיניח תפילין עטרה על המוח להקדישו קודש קדשים, צריך תחילה לאסור בזיקים את המערער על המלוכה היינו הלב, וצריך להניח תפילין נגד לבו שיהיה קשור ואסור בזיקי קדושה, ואז אחר כך גומר המצוה ומניח של ראש על המוח".

ויש להוסיף תבלין לדבריו הקדושים, על פי המבואר במדרש (במד"ר כב-ט) על הפסוק (קהלת יב-ב): "לב חכם לימינו, זה יצר טוב שהוא נתון בימינו, ולב כסיל לשמאלו, זה יצר הרע שנתון בשמאלו". כלומר היצר טוב נמצא בחלל הימני שבלב והיצר הרע בחלל השמאלי, וזהו שדרשו (ברכות נד): "ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך, בשני יצריך ביצר טוב וביצר הרע", כי שניהם נמצאים בשני חללי הלב.

מעתה יש לומר כי מטעם זה צוה הקב"ה להניח תפילין של יד על יד שמאל שהיא כנגד הצד השמאלי שבלב, כדי להכניע בכך את היצר הרע שנמצא בחלל השמאלי שבלב, וזהו הענין שכורכים על הזרוע השמאלית שבע כריכות, כדי לקשור ולכפות בכך את ז' כוחות הטומאה שיש ליצר הרע, ואחר כך מניח תפילין של ראש על המוח שבראש כדי להתקשר עם הקב"ה.

נמצא לפי זה כי התפילין של ראש הוא בבחינת "אחת למעלה", והתפילין של יד עם ז' הכריכות שעל היד הם בבחינת "שבע למטה", והתכלית בזה כדי לקדש את האדם כל היום, שיהיה קשור עם הקב"ה למעלה, ועל ידי זה יזכה לשמירה שלא יפול למטה, ואפילו אם ח"ו יצליח היצר להפילו יזכה להיות בבחינת: "כי שבע יפול צדיק וקם".

שבת קודש בבחינת: "אחת למעלה ושבע למטה"

רעיון נשגב זה פותח לנו פתח להבין מעט מזעיר גודל קדושת יום השבת, עד כדי כך שנפסק להלכה בשלחן ערוך (או"ח סימן לו ס"א): "בשבת יום טוב אסור להניח תפילין, מפני שהם עצמם אות, ואם מניחים בהם אחר היה זלזול לאות שלהם". הביאור בזה על פי הידוע ששבעת ימי בראשית מכוונים כנגד שבע המדות, נמצא כי שבעת ימי השבוע הם בבחינת "שבע למטה", שעלול האדם ליפול למטה על ידי היצר הרע שיש לו ז' כוחות הטומאה.

אולם כדי להצליח לעבוד בהם את ה', צריך להתקשר עם הקב"ה בבחינת "אחת למעלה", כדי שלא ניפול "שבע למטה", לכן נתן לנו הקב"ה ברוב רחמיו וחסדיו מתנה טובה, את יום השביעי שהוא שבת קודש שאסור לעשות בו כל מלאכה, כדי שיפרוש האדם מכל עניני העולם הזה ויתקשר עם הקב"ה בתורה ובתפלה, ועל ידי זה יזכה להמשיך שמירה לכל שבעת ימי השבוע, כולל גם את יום השבת עצמו שבו יש מצוה להתענג בתענוגים.

נמצא כי השבת היא בבחינת "אחת למעלה" - ביום זה מתקשר איש ישראל עם הקב"ה למעלה, ועל ידי זה מובטח לו שתהיה לו שמירה "שבע למטה" - בכל שבעת ימי בראשית כולל יום השבת. יומתק לרמז ענין זה במאמר הזוהר הקדוש (פרשת תרומה קלה): "רזא דשבת איהי שבת דאתאחדת ברזא דאחד למשרי עלה רזא דאחד". פירוש, בשבת זוכים כנסת ישראל להתקשר עם הקב"ה אחד.

ויש לומר כי זהו שכתוב על שבת קודש (ישעיה נח-ג): "אם תשיב משבת רגלך, עשות חפצין ביום קדשי וקראת לשבת ענג לקדוש ה' מכוונ, וכבודתו מעשות דרכיך ממצוא חפצך ודבר דבר, אז תתענג על ה' והרכבתיך על במתי ארץ, והאכלתיך נחלת יעקב אביך כי פי ה' דיבר". הנה אמר: "אז תתענג על ה'" - א"ז דייקא, כי שבת היא בבחינת א"ז - אל"ף עם ז'. ועל זה אמר: "והאכלתיך נחלת יעקב אביך", שהיה בבחינה זו שהרי מטעם זה נקרא א"ל - א'חת ל'מעלה.

מעתה ירווח לבנו להבין הטעם שאסור להניח תפילין בשבת, כי שבת עצמו הוא אות לקשר את ז' המדות למטה של שבעת ימי בראשית עם הקב"ה למעלה, ואם יניח בו תפילין של יד ושל ראש כדי לקשר את ז' המדות שבלב עם הקב"ה, הרי זה זלזול גמור באות של שבת כאילו ח"ו אין בו כח לקשר את ז' המדות עם הקב"ה.

הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד, לסיים את המאמר בביאור המנהג לומר אחרי תפלת נעילה פסוקי היחוד: "שמע ישראל" ו"ברוך שם", וז' פעמים: "ה' הוא האלקים", כי תכלית אמירת פסוקי היחוד "שמע ישראל" ו"ברוך שם", היא כדי להתקשר עם הקב"ה: "ה' אלקינו ה' אחד", והרי זה בבחינת "אחת למעלה", ומיד אחר כך אומרים ז' פעמים "ה' הוא האלקים" כנגד שבע המדות לייחדם בלתי לה' לבדו, ובכך אנו מתקשרים עם עבודתו של הכהן הגדול ביום קדוש זה, שהיה זורק את הדם בכוונה זו בקדשי הקדשים: "אחת למעלה ושבע למטה".

לעילוי נשמת הגאון רבי שלום חיים בן עליזה זצ"ל נדבת דר. רפאל ולימור מהדב הי"ו

לקבלת המאמרים באימייל: mamarim@shvileipinchas.com